

บทนำ

ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา โรงเรียนมีส่วนในการพัฒนาค่านิยม จริยธรรม ของนักเรียน โดยทางตรงและทางอ้อมไม่มากก็น้อย เพราะหลักการของโรงเรียนได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า เป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมบ่มนิสัยทั้งทางด้านความรู้ ส่งเสริมสติปัญญา ให้รู้จักคิด และรู้จักใช้หลัก ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหา ความรู้ในตัวของมันเองเป็นสิ่งที่คนให้ค่าว่าเป็นเรื่อง สำคัญ จัดเป็นค่านิยมสากลที่สังคมของทุกประเทศ ทุกชาติยอมรับ และถือเป็นค่านิยมที่ยิ่งใหญ่ที่ สุดของมนุษยชาติ ทุกประเทศในโลกพยายามที่จะสร้างโรงเรียนให้เพียงพอับประชากร มีนโยบาย ส่งเสริมการเรียนในโรงเรียน โดยออกเป็นกฎหมายว่า เยาวชนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างน้อย น้อย 6-12 ปี

การสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียนที่สืบทอด เจตนารมณ์มาจากแผนการศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนจึงต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่นี้เพื่อเป็น การเตรียมบุคลากรของโรงเรียนที่จะสนองนโยบายให้ได้ผลดี ครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติและทำหน้าที่ อบรมสั่งสอนและปลูกฝังเยาวชน จึงต้องแสวงหาวิธีการ เพื่อหาทางสอดคล้องแนวทางพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม และคุณธรรมแก่นักเรียนให้ได้ผลดี

หนังสือเล่มนี้จึงเขียนขึ้นสำหรับนักศึกษาที่จะประกอบอาชีพครู ตลอดจนครู อาจารย์ ทั้งหลายเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะครูมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งของชาติ

หลักสำคัญในการพัฒนาคนควรเริ่มกันภายในครอบครัวก่อน แล้วขยายไปสู่โรงเรียน และชุมชนต่อไป เพราะว่าการศึกษาคือเครื่องมือและกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาสังคมทุกด้าน การยึดคนเป็นที่ตั้งมีความหมายที่สำคัญยิ่ง เพราะคนเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกด้าน ไม่ว่าจะ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และการพัฒนาสังคม เวลาใดก็ตามที่บ้านเมืองเกิดปัญหาไม่ว่าจะ เป็นปัญหาของสังคม ปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล ปัญหาเหล่านี้เมื่อสาวลึกไปถึงสาเหตุ แล้วก็นี่ไม่พ้นเรื่องของคนกับกระบวนการในการพัฒนาคน ซึ่งการศึกษาจะมีส่วนสำคัญเกี่ยวเนื่องอยู่ด้วยเสมอ

เมื่อพูดถึงการศึกษา เราคงไม่มองการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสำหรับแต่ละ บุคคลเท่านั้น แต่คงรวมไปถึงกระบวนการพัฒนาคนหลาย ๆ คน รวมกันเป็นชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ ทว่า การพัฒนานั้นต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคลแต่ละบุคคล การพัฒนาตัวบุคคล หมายถึง

การพัฒนาค่านิยม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะของบุคคลให้เต็มศักยภาพ ขณะเดียวกันการพัฒนาคุณลักษณะก็เป็นการกระตุ้นและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มให้ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการสร้างวินัย ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และคุณสมบัติอื่น ๆ อีกนานาประการให้แก่สังคม

การพัฒนาคนอย่างเร่งด่วนจึงต้องให้โรงเรียนมีส่วนช่วย ครูเป็นผู้ดำเนินการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมในโรงเรียน จุดประสงค์คือให้เยาวชนนำหลักการของค่านิยมและจริยธรรมไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย จึงจะจัดเป็นการพัฒนาคนอย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาที่ถูกต้อง การพัฒนาแต่เพียงด้านหนึ่งด้านใดแม้จะมีความรู้ความสามารถ โดยละเลยด้านคุณธรรม จริยธรรมไปนั้น เป็นการพัฒนาที่ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง เพราะบุคคลหรือสังคมของชาติใดที่ขาดจริยธรรม ย่อมเป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

สาระสำคัญประการหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ 8 ของไทย ให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศได้นั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือการพัฒนาคน ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศ แต่การพัฒนากำลังคนจะมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดย่อมต้องการปัจจัยอย่างอื่นประกอบด้วย อาทิเช่น การจัดการศึกษาให้ทั่วถึง การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ แต่ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อการจัดการหลักสูตรและการสอนได้รับการพัฒนา โดยมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าอินดีที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตรา 24(4) ระบุว่า “จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในวิชา” ในทศวรรษนี้ทิศทางการพัฒนาคนได้รับความสนใจอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ 8 และ แผนที่ 9 ด้วย คนเริ่มต้นตัวหันมาศึกษา วิเคราะห์ วิจัยบทบาทและหน้าที่ของตนเองในสังคมเพิ่มขึ้น เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในโลก ทว่ามีความสำคัญมากที่สุดในโลกเช่นเดียวกัน ในฐานะที่สถาบันครอบครัวผลิตคนออกมาสู่สังคม คนจะมีคุณภาพหรือไม่ ครอบครัวมีส่วนต้องรับผิดชอบในเบื้องต้น ต่อมาโรงเรียนและสถานศึกษาซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนต่อมาจากครอบครัวก็ต้องรับช่วงความรับผิดชอบ เยาวชนจำนวนหนึ่งที่เข้ามาอยู่ในส่วนของการศึกษาในระบบ (Formal Education) ผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงในทุกสถานบันการศึกษาคือ “ครู อาจารย์” ทุกคน จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบนี้ไม่ได้ ในขณะที่สังคมและ

สิ่งแวดล้อมก็มีส่วนในการ โน้มนำและเป็นตัวอย่างให้คนในสังคมถือเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติ จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายในสังคม การที่ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น การศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (In-formal Education) นั้น ถือว่าได้มอบบทบาทและหน้าที่ให้กับผู้อยู่ในระบบนั้นของการศึกษาได้หันมาสำรวจตรวจตราบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้นำพาประเทศไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ครอบครัว โรงเรียน และสังคม ประกอบไปด้วยบุคคลหลากหลาย การพัฒนาคุณภาพของคนจึงต้องเริ่มพร้อมกัน โดยมีสถาบันต่าง ๆ ในชาติให้ความร่วมมือ ปิ่น มาลากุล (2518) ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคนสอดคล้องกับแนวคิดของ ควงเคือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520) ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน ในขณะที่การพัฒนาคุณภาพของคนควรตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาด้านค่านิยมและจริยธรรม โดยถือว่าการสั่งสอนอบรมปลูกฝัง และฝึกฝน เอาใจใส่ให้เยาวชนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม และจริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องควบคู่ไปกับการศึกษาด้านอื่น ๆ ด้วย นั้น เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านสารสนเทศ (Information Technology) ซึ่งทำให้วัฒนธรรมตะวันตกและทั่วโลกเริ่มหลั่งไหลเข้ามาพร้อมกับวัตถุทุกทิศทาง ในขณะที่บางส่วนของประเทศกำลังจะเปลี่ยนสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม สถานที่แห่งนี้เกิดปัญหาต่าง ๆ สลับซับซ้อนมากมาย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษ ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาการปลอมปนสินค้า เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรวิติกรเรื่องดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ที่ประชุมพระพุทธศาสนา (2532, 23) มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ความเปลี่ยนแปลงตอนหนึ่งที่นำวิตกกังวลก็คือ ทุกวันนี้ ความคิดอ่านและความประพฤติหลายอย่าง ซึ่งเมื่อก่อนถือว่าเป็นความซื่อ ความซื่อ ได้กลายเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่ระมัดระวังสะเทือน จนทำให้เกิดปัญหา และทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีมลทิน ไปเป็นปัญหาใหญ่ ที่เหมือนกระแสคลื่นอันไหลบ่าเข้ามาท่วมทั่วไปหมด จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการฝึนคตินที่กล่าวมานั้น”

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาเสริมสร้างให้ประชาชนมี คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี เพื่อธำรงความเป็นไทยไว้ ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ซึ่งเน้นการศึกษา ส่งเสริมจริยธรรม โดยมี วัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนการสอน ศาสนา ศิลปกรรม และจริยศึกษา ให้นักเรียนและเยาวชน เข้าใจหลักธรรม และแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง
2. มุ่งเน้นพัฒนาจิตใจของนักเรียนและเยาวชนให้มีคุณธรรม
3. ฝึกอบรมนักเรียนและเยาวชน ให้ประพฤติตามหลักธรรมของศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ครอบครัว สังคม และที่เอื้ออำนวย ต่อการประกอบสัมมาชีพในสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความรู้จักพอ การพึ่งตนเอง และการทำงานเป็นหมู่คณะ การประหยัด การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย การรู้จักประมาณตน การตรงต่อเวลา การรู้จักใช้เวลา ฯลฯ
4. จัดให้มีการศึกษาค้นคว้าการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณ ธรรม จริยธรรม ให้มีประสิทธิภาพ บังเกิดผลทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2542-2549 ระบุไว้ ในส่วนที่ 3 ถึงการเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง ข้อ 1.1 ว่า “เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวม.....” ในแผนพัฒนาฉบับเดียวกันนี้ยังได้ กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ “ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูที่มีอยู่ ควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการผลิตครูเพื่อให้ได้คนดี คนเก่ง มาเป็นครู โดยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาวิชาการและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่มีระบบการประกันคุณ ภาพที่ได้มาตรฐานทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันความก้าวหน้าทาง วิชาการอย่างต่อเนื่อง

บุคคลหลายฝ่ายได้ช่วยกันค้นหาผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเหมาะสมจะเป็นตัวอย่างของสังคมออกบิณฑบาต อย่างเช่น ขวัญแก้ว วิชโรทัย (บปพ.) รวบรวมธรรมะที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงปฏิบัติไว้ดำเนินไปนี้

1 ทรงตั้งสอผู้อันมละทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างในด้านต่าง ๆ เช่น

เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชนชายแดน และชนในถิ่นทุรกันดาร ดำรงราชดำเนินซึ่งตามเสด็จจะได้รับพระพร เสด็จฯ เข้าห่มเป็นเมืองนิจ และทรงแนะนำเขาว่าให้พิจารณาดูก่อนว่าจะรับประทานเข้าห่มคหฺลจหรือไม๊ ถ้าบรคเงินไปก็ให้แบ่งออกไว้ให้ผู้อื่นที่ยังมิได้รับประทาน และเมื่อรับประทานห่มคหฺลจแล้ว ต้องจุดหลุมฝังสิ่งของที่บรคแล้วไว้โปรดให้โยนไว้ดะทะเละ แม้พระองค์เองก็ทรงปฏิบัติเช่นเดียวกัน สวที่ทรงแนะนำข้างนี้เต็มเรื่องมิให้เกินสขมกง่าย ทั้งยังเป็นกรทรงสอนมิให้ทำล เชฉิขเวรคโงบไปเ็นเวลาเดียวกัน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงแนะวิธีสอนโดยทรงยกตัวอย่างว่าถ้าเราจะนำคนมาจากชายแดนหรือจากเกาะแก่งห่างไกล มานั่งกับเราแล้วบอกว่า “เราทุกคนเท่ากันนะ” โดยที่เรายังไม่ได้ให้การอบรมศึกษาแก่เขา เขาเหล่านั้นก็คงยึดปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง บางคราวก็ทรงยกตัวอย่างว่า เรายกมือขึ้นดูก็จะเห็นว่านิ้วของเราไม่เท่ากัน และการเรียกชื่อนิ้วก็ไม่เหมือนกัน จึงควรพิจารณาว่านิ้วแต่ละนิ้วย่อมมีหน้าที่ไม่เหมือนกัน และเราก็ไม่สามารถทำให้นิ้วเท่ากัน และทำหน้าที่เท่ากันได้หรือคนเราถ้าอยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปคนหนึ่งมักร้อนคนหนึ่งมักหนาว คนร้อนจะเปิดพัดลม ก็จะต้องมีกวางเบรจใจคนที่ขามหนาว

สมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงสนับสนุนส่งเสริมกิจการของลูกเสือและของลูกเสือของชาวบ้าน เพราะการฝึกอบรมและการชุมนุมลูกเสือแต่ละครั้งเป็นการฝึกให้มีความสามัคคีปรองดองค้ำกัน รู้จักการอยู่ร่วมกันทำให้คนในชาติเป็นพลเมืองดี รู้จักเห็นอกเห็นใจกันและกัน

ตัวอย่างเหล่านี้คือการสอนให้มีพื้นฐานของประชาธิปไตย ทรงใช้วิธีอบรมสั่งสอนแบบนี้มาตลอด ทรงเชิญชวนบุคคลที่มีฐานะการเงินดี หรือมีอำนาจวาสนา ให้เมตตาต่อผู้ซึ่งมีฐานะต่ำกว่าและขาดแคลนและทรงอบรมผู้มีฐานะต่ำกว่าและขาดแคลนทรัพย์สินให้ได้รับการศึกษาและ

การสาธารณสุขเพื่อยกระดับให้สูงขึ้น ทั้งรู้สิทธิและหน้าที่ของตนต่อเพื่อนร่วมชาติและบ้านเมือง นี้คือวิธีทรงปฏิพื้นฐานของประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงปฏิบัติพระราชกิจและพระราชภาระกิจน้อยใหญ่ด้วยน้ำพระราชหฤทัยมั่นคงใสสะอาด โดยมีได้ทรงอวดอ้างผู้ใดเลย ว่าพระองค์ทรงช่วยชาติบ้านเมืองแผ้วแพร่วิทยาประชาธิปไตย ทรงปฏิบัติโดยอาศัยข้อธรรมต่าง ๆ ด้วยพระราชวิริยะ อุตสาหะ พระขันติ พระเมตตากรุณา พระสติปัญญาเพื่อให้พระราชเจตนานั้น ๆ ทวีขึ้นในพระราชหฤทัยของพระองค์มากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นพระราชอุปนิสัยขงความ พอพระราชหฤทัยในสิ่งเรียบง่าย มีพระราชหฤทัยเปี่ยมไปด้วยพระคุณธรรมจนเป็นธรรมชาติ

ทรงสอนผู้ใกล้ชิดและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีทรงปฏิบัติหรือกระทำให้ดูเป็นแบบอย่าง จึงเป็นการสอนตามธรรมชาติอันเป็นวิธีสอนที่ถูกต้องที่สุด ผู้ถูกสอนก็ไม่รู้สีกว่าตนถูกบังคับให้ต้องเรียนหรือถูกสอน แต่ขณะเดียวกันก็รับรู้ได้เห็นแบบอย่างดีงามอยู่ตลอดเวลา ดังที่ปัจจุบันใช้วิธีการศึกษาครบวงจร คือได้รู้ได้เห็น ได้ทำ ได้ปฏิบัติ และได้รับผลดีจากข้อธรรมที่ได้รับพระราชทานมา ทำให้เกิดความเข้าใจและตั้งใจเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตอันเจริญและสุขสงบ เพราะฉะนั้นบุคคลผู้ใกล้ชิดพระยุคลบาทมาแต่เยาว์วัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชโอรสพระราชธิดา จึงทรงเรียนรู้อย่างซึมซาบ ทรงรับถ่ายทอดพระราชอัธยาศัย พระราชนิสัยอันทรงคุณธรรม จากสมเด็จพระบรมราชชนนี ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เข้าสู่พระราชหฤทัย และพระหทัยโดยวิถีธรรมชาติ และทรงดำเนินรอยตามสมเด็จพระบรมราชชนนีทุกประการ จึงทรงเป็นที่รักและเทิดทูนของชาวไทยทั้งหลาย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงดำรงพระชนมชีพโดยธรรม ทรงยึดพระธรรมเป็นหลัก เมื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ กล่าวอย่างภาษาชาวบ้านว่า อยู่กับพระธรรมทุกกาลเวลา ทรงแผ่พระคุณธรรมประการสำคัญมีพรหมวิหารธรรม เป็นต้น ไปสู่บุคคลผู้ล้อมรอบพระองค์ นับแต่สมเด็จพระราชโอรส พระราชธิดา ไปจนถึงประชาราษฎร์ทุกแห่งหน ทรงปฏิบัติพระราชภาระแห่งความเป็น “แม่” โดยสมบูรณ์แท้ พสกนิกรไทยประจักษ์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นเอนกอนันต์ทุกทิพาราตรี จึงพร้อมใจกันขนานพระราชมัญญาว่า “สมเด็จพระย่า” ออกจากหัวใจอันแท้จริงของคนไทยทั้งแผ่นดิน ก็เพราะทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนสำนึกในพระกรุณาธิคุณล้นพ้นสุดจะพรรณนา

2. ขวัญแก้วเล่าต่อไปอีกว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเลือกธรรมะที่ประชาชนควรรู้และเมื่อรู้แล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างชาวโลกที่ดีด้วยว่า

“สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงดำริเกี่ยวกับหัวข้อธรรมว่า ธรรมะข้อใดบ้างที่ประชาชนควรรู้ และเมื่อรู้แล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างชาวโลกที่ดีด้วย เมื่อสมเด็จพระสังฆราชทรงเรียบเรียงขึ้นแล้ว สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงตรวจพิจารณาเนื้อหาและแนวความอย่างถี่ถ้วนหลายครั้ง ต้องตามพระราชประสงค์แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดให้จัดพิมพ์ออกเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป ที่เรียกว่า “ทรงตรวจพิจารณา” นั้นมิได้หมายความว่าทรงตรวจความผิดความและถ้อยคำสำนวนภาษาว่าจะยากง่ายเพียงใด เพื่อเหมาะแก่ผู้อ่านที่มีโช้ผู้รับรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยทรงเอาพระองค์เองเป็นเครื่องวัดความยากง่ายของเรื่อง หากพระองค์ทรงสามารถเข้าพระทัยได้อย่างแจ่มชัด คนทั่วไปก็น่าจะสามารถเข้าใจ และเข้าถึงธรรมะนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เพราะทรงตระหนักว่าพระองค์มิใช่ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระพุทธศาสนา แต่ทรงอยู่ในฐานะของผู้กำลังพยายามเรียนรู้ และคนทั่วไปก็ควรเรียนรู้ไว้ปฏิบัติได้ด้วย เพราะฉะนั้นธรรมะที่ทรงพระกรุณาโปรดให้เรียบเรียงขึ้นเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไปจึงทรงเลือกหลักธรรมที่จะปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ก่อน แล้วค่อยเลื่อนขั้นไปสู่หลักธรรมและหลักปฏิบัติที่สูง ๆ ขึ้นตามลำดับ เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม

3. ทรงพระเมตตาประชาชนผู้ยากไร้ตามชายแดน จึงทรงแสดงความเมตตานั้นโดยพระกรุณาพระราชทานสิ่งของต่าง ๆ ดังที่ขวัญแก้ว (มปพ.) เล่าว่า

เมื่อปี พ.ศ.2507 กระทรวงศึกษาธิการยังขยายเขตการศึกษาไปไม่ถึงเขตชายแดนไกล ๆ จึงทรงเป็นห่วงว่าประชาชนที่อยู่ชายแดน ซึ่งบางแห่งพูดคนละภาษากับชนไทยเรา ทำให้คน

ชายแดนเหล่านั้นคิดว่าเขาเป็นชนของชาติอื่น ดังนั้นเมื่อเด็กชายแดนได้รู้ว่าคนนั้นเป็นคนไทย อยู่ในส่วนหนึ่งของประเทศไทย จึงพระราชทานแผนที่ซึ่งเป็นอุปกรณ์การศึกษา เพื่อครูผู้สอนจะแสดงให้เห็นว่าดินแดนที่คนเหล่านั้นอยู่เป็นของประเทศไทย เขาเป็นราษฎรไทยได้ทรงเชิญชวนข้าราชการบริพารที่มีฐานะดีทางการเงินให้ช่วยกันสร้างโรงเรียนและบ้านพักครูขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่มีภูมิฐานะอยู่ตามชายแดน ทรงมุ่งที่จะยกฐานะของเยาวชนชายแดนให้รู้ว่าเป็นคนไทย รู้หนังสือไทย พระราชทานสัญลักษณ์แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คือ ธงชาติไทย พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเครื่องวิทยุเพื่อชนเหล่านั้นจะได้ทราบข่าวสาร เหตุการณ์ปัจจุบันของชาติบ้านเมือง เมื่อโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนแล้วก็ต้องมีถังน้ำฝน มีบ้านพักครู เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปตรวจตราบ้านพักครู ทรงเห็นพื้นกระดานแยกเป็นร่องห่างจากกัน เมื่อไม้พื้นแห้งทรงเกรงว่าขลุ่ยจะลอร่องไม้ขึ้นไปกักคนบนเรือน จึงโปรดให้ตำรวจชายแดนไปซื้อเสื่อน้ำมันมาปูพระราชทานแก่ครูชายแดน

4. ทรงสอนวิธีการปฏิบัติตน

ความไม่รู้อะไรจริง เมื่อกล่าวโดยทั่วไปความรู้ที่ทุก ๆ คนมีอยู่ย่อมมีปริมาณจำกัด ส่วนที่ยังไม่รู้มีมากกว่านั้น เช่น วิชาทางโลกมีอยู่มากมาย ทั้งเพิ่มขึ้นและแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ขึ้นเสมอ แต่คนหนึ่ง ๆ อาจเรียนให้รู้ได้เพียงส่วนหนึ่ง ๆ เท่านั้น บางคนแสดงว่ายิ่งเรียนมากก็ยิ่งรู้ลึกว่าตนเองยิ่งโง่งไม่รู้

นอกจากนี้ การวางตนคล้ายกับเสมอกัน ขาดการระมัดระวังในผู้ใหญ่ เช่น บุครธิดาขาดการระมัดระวังและความเชื่อฟังในมารดาบิดา ถือว่าสมัยนี้ต้องเป็นอิสระในการทำตามความคิดเห็นของตนเอง มารดาบิดามีความเห็นของคนได้ บุครธิดาก็มีได้เหมือนกัน บางทีกลับเห็นว่ามารดาบิดามีความคิดเห็นไม่ทันสมัยเป็นอวิชาอย่างหนึ่งที่พึงระมัดระวังให้มาก

การแสดงออกในทางที่ผิด เช่น การทำอะไรให้เป็นข่าวขึ้นในทางที่ผิดต่าง ๆ บางทีก็ทำเฉพาะคนผู้เดียว บางทีก็ชักชวนกันทำเป็นหมู่เป็นคณะ เช่น ชักชวนกันยกพวกไปตีกันทำร้ายกัน ทั้งที่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิด แต่ก็ทำด้วยต้องการจะแสดงว่าเก่งกล้าสามารถ จักว่าเป็นอวิชาอีกอย่างหนึ่ง เพราะเป็นความเห็นและการกระทำที่ผิด แม้ว่าใครที่ทำอย่างนั้นจะแย้งแต่เมื่อความสำคัญผิดชอบที่แม่ที่เรียกว่าสามีภรรยาขึ้นเมื่อใด จะมีความสำคัญผิดขึ้นได้เอง

ความไม่รู้จักตนเอง คือความไม่รู้จักตนเองโดยฐานะต่าง ๆ เกี่ยวกับความรู้ความสามารถและตำแหน่งหน้าที่อันควรแก่ตน เป็นต้น เป็นเหตุให้ชวนขวายจะได้ฐานะที่สูงกว่าที่ตนควรจะได้ หรือน้อยใจในเมื่อไม่ได้ฐานะที่คิดเอาเองว่าตนควรจะได้

(ญ)

ความต้องการสมภาพในทางที่ผิด สมภาพคือความเสมอภาค ต้องการให้ทุก ๆ คนเสมอภาคไปหมด ไม่มีผู้ใหญ่ผู้น้อยในฐานะต่าง ๆ ข้อนี้เป็นอวิชชาอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องทำลายตนเอง

ความริษยาในการทำดีและในผลดีของผู้อื่น เมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี หรือเห็นเขาได้รับผลดีที่เกิดจากความดี ก็เกิดความริษยา พุดคิดเทียบหรือทำการขัดขวางตัดรอนเป็นอวิชชาอย่างหนึ่ง

ความเมาต่าง ๆ อันความเมาทั้งที่เป็นความเมาเหล้าและเมาเพราะเหตุต่าง ๆ มีความขกข่องเป็นต้น เป็นอวิชาทุกชนิด เพราะเมื่อเมาแล้วก็ทำให้ขาดปัญญาที่จะรู้สัจจะในสิ่งทั้งหลาย เมาเหล้าเรียกว่าเป็นเมาทางกาย สร้างเมาอาจจะเร็วกว่าเมาใจ คือเมาในรูป เสียง กลิ่น รส จะไม่รู้เหตุผลตามที่จริง ไม่มีใครจะพูดตักเตือนในขณะที่มาได้จะพูดกันให้เกิดความเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อสร้างเมาแล้ว

ความหลง คือ ความขาดปัญญาในลักษณะต่าง ๆ จนถึงความถือเอาทางผิดด้วยความเข้าใจผิด และความงุนงงไม่พบทางออกเหมือนอย่างคนหลงทาง คนเราเพลินสติเพลินปัญญาเมื่อใด ความหลงก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น คนที่ถูกหลอกลวงได้เพราะไปเชื่อในคำหลอกลวง เรียกว่าเป็นคนหลงอย่างหนึ่ง คือหลงเชื่อสิ่งที่หลอกลวง มิใช่มีแต่คนภายนอก แต่เป็นความคิดเห็นหรือใจของตนเองก็มี จึงไม่ควรด่วนเชื่อใคร หรือแม้ใจตนเองทันที

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปฏิบัติพระองค์เองโดยไม่หลง ไม่คิดในสมมติ แทนที่จะทรงใช้ชีวิตอย่างคนอื่น ๆ ตามประสาผู้สูงอายุทั่วไป กลับเสด็จไปทรงช่วยเหลือประชาชนตามที่ทุรกันดารไกล ๆ ทรงยึดเอาความประหัดเป็นรากฐานของการดำรงชีวิต ทรงเป็นตัวอย่างของพระราชโอรส พระราชธิดา ที่ทรงมีพระเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

5. อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญมากที่ทรงศึกษาและจากพระประสบการณ์ของพระองค์ท่านเอง คือเรื่อง

“จักรวาลชีวิต”...

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงแบ่งระยะชีวิตของคนเราออกเป็น 3 ระยะ

ระยะที่หนึ่ง คือ แรกเกิด ทุกคนเกิดมาแต่ตัวเท่ากันหมด

ระยะที่สอง คือ เป็นระยะขั้นสมมติ มีสมมติต่าง ๆ เช่น ชื่อนั้น ชื่อนี้ ยศฐาบรรดาศักดิ์อย่างนั้นอย่างนี้เกิดตามมาเป็นของ

สมมติขึ้นตามกำหนดระยะเวลาของการดำรงตำแหน่ง
นั้น ๆ

ระยะที่สาม คือ ขั้นระลึกถึงความจริงได้ว่าชีวิตที่แท้จริงเป็นอย่างไร ไม่
หลงไหล คิด หรือยึดถือในสมมติต่าง ๆ แต่กลับรู้จักใช้
ลาภยศหรือสิ่งสมมตินั้น ๆ ช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ คนเรา
มักคิดที่จังหวะขั้นที่สอง คือ เรื่องสมมติทำให้เกิด
ปัญหา อันเนื่องมาจากการยึดมั่นถือมั่นในสมมติขั้นที่
สอง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติในขั้นที่สามได้

อวิชา

บัดนี้ความรู้วิชาการต่าง ๆ ในโลกเจริญขึ้นมาก มนุษย์เราสามารถสร้าง
พาหนะนำคนไปถึงดวงจันทร์ได้ (เมื่อศกที่แล้ว พ.ศ.2512) วิชาเหล่านี้เป็นวิชาทาง
โลกหรือวิชาภายนอก ส่วนวิชาภายในหรือวิชาคือความรู้สัจจะ (ความจริง) ภายใน
ตนเองจะยังบงกพร่องอยู่ทั่ว ๆ ไป จึงปรากฏว่าคนโดยมากแม้มีความรู้ทางศิลป
วิทยาการต่าง ๆ มาก แต่ก็ยังขาดความรู้ในตนเอง ดังจะเรียกว่ายังมีอวิชาที่แปล
ตามศัพท์ว่า “ความไม่รู้”

“อวิชา” ที่แปลว่าไม่รู้นี้ มิได้หมายความว่าไม่รู้อะไรเลย เหมือนอย่างก้อน
ดิน ก้อนหิน แต่หมายถึงรู้อะไร ๆ เหมือนกัน แต่รู้ผิดจากความจริง หรือรู้ไม่จริง ก็
เท่ากับไม่รู้

6. ทรงสอนคนโดยวิธีเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น

คนกับดอกไม้ คันไม้ น้ำมันก็คล้าย ๆ คน ดันบานขึ้นนี้ฉันไม้ได้ปลูกด้วยเมล็ด แต่
ไปซื้อต้นเล็ก ๆ ที่เขาเพาะแล้วมาปลูก แต่มันก็งามและแข็งแรงดี เพราะอะไรหรือ เพราะคนที่เขา
ขายนั้นเขารู้จักเลือกเมล็ดที่ดี และดินที่เขาใช้เพาะก็ดีด้วย นอกจากนั้นเขายังรู้วิธีว่าจะเพาะอย่างไร
ซึ่งฉันไม่สามารถทำได้เช่นเขา เมื่อฉันเอามาปลูก ฉันก็ต้องดูแลและใส่ปุ๋ยเสมอ เพราะดินที่นี่ไม่ดี
ต้องคอยรดน้ำพรวนดินบ่อย ๆ ต้องเอาหญ้าและคันไม้ที่ไม่ดีออกเด็ดดอกไม้ที่เสียทิ้ง คนเราก็
เหมือนกัน ถ้ามีพันธุ์ดีเมื่อเป็นเด็กก็แข็งแรงฉลาด เมื่อพ่อแม่คอยสั่งสอนเด็กเอาของเสียออกและหา
ปุ๋ยที่ดีใส่อยู่เสมอ เด็กคนนั้นก็จะเป็นคนที่เจริญและดีเหมือนกับคันและดอกบานขึ้นเหล่านี้

“คนดีของฉนรี จะต้องเป็นคนไม่พุดปด ไม่สอพลอ ไม่อิจฉาริษา ไม่คดโกง และ
ไม่มีความทะเยอทะยานอย่างบ้า ๆ แต่พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีในขอบเขตของศีลธรรม”

7. ทรงแนะนำเรื่องที่เขาอยาก ๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น เช่น ทรงกล่าวถึงปัญญาว่า
ปัญญา INTELLIGENT

มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด ปัญหานี้ต้องใช้อยู่เสมอ ปัญหานี้จะคล่องขึ้นโดยใช้
ความคิดที่ถูกต้อง (REASONING) ในสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ และเริ่มรู้ว่าอะไรดี ไม่ดี
จากพ่อ แม่ ครู อาจารย์ ผู้ที่มีปัญญาสูงก็จะเข้าใจได้เร็ว

คนเรารู้จักวิถีไม้นานาพรรณบนเวทีโลก ก็พิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดย
ปัญหา ปัญหาที่เราได้ใช้อยู่เสมอแล้วแต่ละ อย่างหนึ่ง โดยความถี่ครั้งครอง
จึงไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร

เหตุผล : ความ
 ความ : ความถี่ครั้งครอง
 ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง

ถ้าเราสนใจว่า ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง
 ปัญหา : ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง
 ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง
 ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง : ความถี่ครั้งครอง

หลวงแก้ว อิมทิว

อนึ่ง ความหลงที่กล่าวข้างต้น มีลักษณะ เป็นความว่างสูง เติลิ่งเคลือบ เป็นที่มืดมัว เป็นความหลงที่เป็นนิเวศของจิตที่หึ่งระงับไว้ด้วยสมาธิ ยังมีความหลงที่ซาบซึ้งยิ่งขึ้นไปกว่า คือ หลงแก้ว อิมทิว ซึ่งเกิดขึ้นจากความประมาทไม่ใคร่ปัญญา ฉะนั้น ผู้ที่เห็นโทษของความหลงตัว อิมทิว จึงควรรู้จักใช้ปัญญาอันหึ่งสติรักษาจิตของตนไว้ให้ดี เป็นนิคม มีให้ดวงใจอยู่ในโลก ยศ อาร เสริญ สุข ไปโลกหึ่งหลาย เพราะจะเข้าไปหลงตัวอิมทิว เป็นอันตรายต่อความดีทุกอย่าง เมื่อใดอะไร มีลาภ เป็นยศ ก็ให้รู้ว่าสิ่งที่มีเกิด มีดับ เมื่อมีการโลกก็มีการเสีย มีการประจวบ ก็ต้องมีการพลัดพราก แม้ชีวิตร่างกายของคน เมื่อใดมาก็ต้องเสียไปในที่สุด เมื่อมีปัญญาความจริง เมื่อใดอายุคนแก่เพิ่มชรา ก็จะไม่หลงใจในสิ่งหึ่งประการนี้ จะไม่หลงตัว อิมทิว และจะใช้ลาภยศเป็นต้นในทางที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อถึงคราวจะเสียก็ไม่เสียใจ ไม่ห่าลายตัว จะสามารถรักษาความดีและจิตใจไว้มีความสงบ มีสุข ใค้อ่างหม่าเสมอ

หลวงแก้ว อิมทิว ผู้ศรัทธาของหลวงแก้ว อิมทิว

